

VRHUNEC PARTIKULARIZMA

1. VRHINEC PARTIKULARIZMA V SLOVENSКИH DEŽELAH

- fevdalna razdrobljenost se pojavlja v obliki patrikularizma teritorialnih zemljiških gospodstev
- teritorialna zemljiška gospodstva si postopno podreajo župo

2. KOLONIZACIJA

- teritorialna temljiška gospodstva intenzivirajo naselitev in eksploatacijo zemlje
- KOLONISTI – domači in privedeni od drugod (*Bavarci*)
- slovenski ali bavarski element prevlada odvisno od številčnega razmerja – oblikovanje severne slovenske meje
- s kolonizacijo se oblikujejo številne vasi

a) VASI

- teritorialni zemljiški gospodje urejajo nove oblike vasi
- vaški svet razdelijo na več STAVBIŠČ
- na vsako stavbišče pride ena DOMAČIJA
- v bližini stavbišč odmerijo PARCELE in jih razdelijo me domačije
- pri razdeljevanju vsaka domačija dobi PRIBLIŽNO ENAKOVERDEN SVET
- svet in pravice ene domačije tvorijo HUBO
- STAREJŠE VASI – nepravilne oblike, hiše so razvrščene brez posebnega reda
- NOVEJŠE VASI – parcele odmerjene v geometrijsko pravih oblikah, hiši postavljene v vrsti ob cesti

b) PRVA PREMOŽENJSKA RAZMERJA

- SOSESKE
 - soseske so bistvo hubnega sistema
 - skupno uživanje nerazdeljenega sveta – soseskin ali srenjski svet (*pašniki, gozdovi, travniki*)
 - to veže vas v gospodarsko celoto
 - vsi uživalci hub tvorijo eno sosesko
 - na soseskinem svetu gospodarijo po navodilih gospoda ali po običajih
 - župa se praviloma ureja s sosesko
- RAZMERJA V ZVEZI S POSAMEZNIMI HUBAMI
 - prosta saja – nesvobodnjaki ima na hubi zajem, vendar ga lahko gospod po svoji volji nasadi ali odsadi
 - svobodni kmetje – na hubah imajo ugodnejše pogoje zajma, nekateri so že podedljivi

c) OSEBNI POLOŽAJ KMETOV

- KMETJE NA HUBAH – nesvobodnjaki ali svobodini (*tako ali drugače vezani na zemljo*)
- VRSTE HUB – hlapčevske hube

d) OSEBNI POLOŽAJ IZVEN HUBNEGA SISTEM

- USODA DVORNIH NESVOBODNJAKOV
 - agrarni nesvobodnjaki – gredo na hube, ostanejo na dnu socialne lestnive
 - vojaško-upravni nesvobodnjaki – gredo med fevdalce
- NASTANEK NESVOBODNEGA PLEMSTVA – MINISTERIALSTVA
 - teritorialna zemljiška gospodstva so samopreskrbovalna
 - ne morejo vzdrževati čet in uradništva
 - priskrbijo si jih z zemljo
- MINISTERIALI
 - višja stopnja nesvobodnega plemstva
 - last teritorialnega gospoda
 - lahko so lastniki zemljiškega gospodstva
 - lahko so lastniki militov
- MILITI
 - nižja stopnja mesvobodnega plemstva

- last teritorialnega gospoda
- lahko so lastniki zemljiškega gospostva

- **KDO GRE MED NESVOBODNO PLEMSTVO**
 - pridivorni nesvobodnjaki, svobodno plemstvo, svobodnjaki, kosezi
- **NESVOBODNOST MINISTERIALOV**
 - gospod z njimi v pravnem prometu ravna kot s stvarjo
 - otrokom izbira ženine ali neveste
 - otroci podedujejo nesvobodo staršev
- **PLEMIŠKOST MINISTERIALOV**
 - nesvobodni plemič zemlje ne obdeluje sam
 - živi od zemljiške rente, ki mu jo dajejo drugi
- **LASTNINSKA PRAVICA NESVOBODNEGA PLEMSTVA**
 - s premoženjem lahko razpolaga samo s pristankom teritorialnega zemljiškega gospoda
 - tudi tuji gospodi podeljujejo zemljo ministerialom v fevd – tako ministerial enega gospoda postane hkrati vazal drugega gospoda

e) POSEBNE PLASTI

- **OSVOBODITEV NESVOBODNJAKA – CENZUAL**
 - osvoboditev nesvobodnjaka je mogoča z določenimi obličnimi pravnimi akti
 - gospodar podari nesvobodnjaka oltarju cerkve
 - osvobojenem mora do konca življenja plačevati cerkvi majhno dajatev cenzus – zato cenzuali
 - plačevanje bremena je dosmrtno, zato se cenzuali ne štejejo za popolnoma svobodne
- **OSVOBODITEV SVOBODINA**
 - podoben način podeljevanje svobode kot cenzualom
- **KOSEZI**
 - do 12. stoletja imajo položaj svobodnih plemičev
 - kot lastniki dvorov so lahko svobodno delili svojo posest, ki se je zato drobila, kar je za njih usodno
 - sprejemati morajo odvetništvo višjih gospodov
 - postanejo kmetje
 - preidejo med ministralteto

3. SESTAVA TERITORIALNEGA ZEMLJIŠKEGA GOSPOSTVA

- **VPLIV KOLONIZACIJE NA SESTAVO ZEMLJIŠKIH GOSPOSTEV**
 - kolonizacijo vpliva na sestavo zemljiških gospostev
 - razširjajo se in zaokrožujejo
 - dodeljevanje zemlje nesvobodnemu plemstvu ne pomeni drobljenja posesti – samo zagotavlja vojaško silo
- **PRIMER SESTAVE TERITORIALNEGA GOSPOSTVA**
 - v centru je glavni grad, poleg njega je še en dvor
 - iz centra kolonizirajo okolico
 - na okoliških griči ali v zavarovanih legah stojijo stopovi (*ki so ministerialnski gradovi*) in dvori
- **ZNAČILNOSTI TERITORIALNEGA ZEMLJIŠČA**
 - teritorialno zemljiško gospostvo je glavni organizator poljedelskega gospodarstva
 - malo so odvisni od vojvode in krajinskih knezov
 - nosile patrimonializacije in partikularizma
- **RAST MOČI TERITORIALNEGA GOSPOSTVA**
 - nad odvisnim in kasneje tudi svobodnim prebivalstvom svojega ozemlja uveljavijo najprej nižjo, pozneje pa tudi višjo sodno oblast, tako da njihovo gospostvo postane deželno sodišče
 - ustanavljajo lastne trge in mesta, kujejo denar
 - imelo so vsak svojo vojsko, sestavljeno in nesvobodnih ljudi, in se med seboj vojskovali
 - s pritiskom na svobodnjake so dosegli, da so se jim podredili

4. POSLEDICE KREPITVE TERITORIALNIH ZEMLJIŠKIH GOSPOSTEV DRUGOD

- boj med vladarjem in papežem za investituro omaje osrednjo oblast
- fevdalci se pogosto bojujejo med seboj – varnostne razmere so negotove
- okrog leta 1000 s cerkvenimi in vladarskimi odredbami razglašajo božji mir
- boje so omejevali na določene dneve, zavarovali določene osebe, kraje...
- NA SLOVENSKEM – božji mir za Štajersko, Koroško in Kranjsko razglašen leta 1276

5. STRUKTRUA AGRARNEGA PREBIVALSTVA

a) ZEMLJIŠKI GOSPODJE

- SVOBODNI GOSPODJE – cerkveni in svetni
 - teritorialni zemljiški gospodje – s teritorijem, svetni gospodje
 - zemljiški gospodje brez teritorija – predvsem cerkveni gospodje
- NESVOBODNO PLEMSTVO
 - ministeriali
 - militi

b) OBDELOVALCI

- KOSEZI IN SVOBODNJAKI
- ODVISNI OBDELOVALCI
 - pridvorni obdelovalci
 - kmetje na hubah
 - prorii – nesvobodnjaki
 - svobodini – tako ali drugače vezani na zemljo
 - kmetje označeni z nevtralnimi nazivi

6. PACTA CONVERTA

- ko izumre domača dinastija hrvaških kraljev je ogrski kralj kronan za hrvaškega kralja
- po zapisu Qualiter naj bi se Hrvati pogodbeno podredili ogrskim kraljem s Pacta Converta
- PACTA CONVERTA
 - zastopniki 12 hrvaških plemen pristali na kronanje
 - zagotovljena jim je nedotakljivost plemenskega premoženja, davčno prostost, omejeno vojaško obveznost

7. OGRSKO-HRVAŠKA UNIJA

- Hrvaška je 1102 stopila v unijo z ogrsko, kar je odločilno za njen razvoj
- v političnih bojih 19. stoletja je Hrvati sklicujejo na to, da so bili k Ogrski priključeni pogodbeno, ne na silo